

नोबेल स्मृती पारितोषक प्राप्त अर्थशास्त्रज्ञ : डॉ. अभिजित बॅनर्जी यांचा "जागतिक दारिद्र्य निर्मूलनासाठीचा प्रायोगिक दृष्टिकोन"

डॉ. सत्यम काकासाहेब सानप

इंद्रायणी महाविद्यालय तळेगाव दाभाडे, ता. मावळ, जि. पुणे.

घोषवारा :

जगातील सर्वाधिक प्रतिष्ठित मानला जाणारा नोबेल पुरस्कार अर्थशास्त्र या विषयातील विविध महत्त्वपूर्ण संशोधनासाठी दिला जातो यावरूनच आपल्याला अर्थशास्त्र या विषयाची व्याप्ती आणि त्याचे समाज जीवनामध्ये असणारे महत्त्व समजून येण्यास मदत होते. आत्तापर्यंत अनेक अर्थशास्त्रज्ञांनी विविध संशोधने व सिद्धांत मांडून समाजाचा सर्वांगाने कसा विकास होईल याविषयी शोध लावल्यामुळे या शास्त्रज्ञांचा सन्मान हा पुरस्कार देऊन केला जातो.

मुख्य शब्द : नोबेल पुरस्कार, कल्याणकारी अर्थशास्त्र, जागतिक गरीबी इ.

प्रस्तावना :

मानव्यविद्या शाखा आणि सामाजिकशास्त्रे यामध्ये 'नोबेल पुरस्कार' दिले जाणारे एकच शास्त्र किंवा अभ्यास विषय म्हणजे, अर्थशास्त्र होय. 1969 पासून अर्थशास्त्रामध्ये 'नोबेल पारितोषिक' देण्याची प्रथा सुरू झाली, जी आजवर कायम आहे. जगातील अत्यंत प्रतिष्ठेचा मानला जाणारा नोबेल पुरस्कार हा रसायनशास्त्र, भौतिकशास्त्र, साहित्य, जागतिक शांतता, वैद्यकशास्त्र आणि अर्थशास्त्र या पाच प्रमुख क्षेत्रांमध्ये दिला जातो. नोबेल पारितोषिक विजेत्यांनी अर्थशास्त्राच्या विविध क्षेत्रांमध्ये अतिशय मोलाचे असे योगदान दिलेले आहे. अर्थशास्त्रात केलेल्या विविध प्रकारच्या संशोधनामुळे मानवी जीवन सुखकर होण्यास मदत झालेली दिसून येत आहे. यामध्ये प्रामुख्याने अमर्त्य सेन यांनी कल्याणकारी अर्थशास्त्राच्या क्षेत्रासाठी अत्यंत मोलाचे असे योगदान दिलेले आहे. विल्यमसन यांनी संस्थात्मक अर्थशास्त्र मालमत्ता अधिकारांमध्ये योगदान दिल्याबद्दल त्यांनाही अर्थशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक देण्यात आलेले आहे.

नोबेल पारितोषिकाचा इतिहास :

नोबेल पारितोषिक हा सर्वात प्रतिष्ठेचा पुरस्कार आहे आणि मानवजातीसाठी विविध क्षेत्रात महत्त्वपूर्ण योगदान देणाऱ्या व्यक्तींची ओळख आहे. डायनामाइटच्या शोधासाठी प्रसिद्ध असलेले स्वीडिश शास्त्रज्ञ अल्फ्रेड नोबेल यांनी 1895 मध्ये याची स्थापना केली होती. असे पहिले पारितोषिक 1901 मध्ये देण्यात आले होते आणि तेव्हापासून शेकडो व्यक्ती आणि काही संस्थांनी हा प्रतिष्ठित पुरस्कार प्राप्त केला आहे. १९६८ पासून सेवेरिजस रिक्सबँक (स्वीडनची मध्यवर्ती बँक) यांनी नोबेल पुरस्काराचे संस्थापक अल्फ्रेड नोबेल यांच्या स्मरणार्थ मध्ये अर्थशास्त्रामधील पुरस्कार स्थापित केला. बँकेच्या ३०० व्या वर्धापन दिनानिमित्त १९६८ मध्ये सेवेरीज रिक्सबँक कडून नोबेल फाउंडेशनला मिळालेल्या देणगीवर हा नोबेल पारितोषिक आधारित आहे. अर्थशास्त्राच्या नोबेल पारितोषिकांची

सुरुवात आल्फ्रेड नोबेलने यांनी केली नव्हती, त्यांच्या स्मरणार्थ स्वीडनची मध्यवर्ती बँक १९६९ पासून अर्थशास्त्राचे नोबेल पुरस्कार देत असते अर्थशास्त्रामध्ये मौल्यवान योगदान देणाऱ्या व्यक्तीला किंवा व्यक्तींना हे पारितोषिक देण्यात येते.

नोबेल पारितोषिक चिन्ह:

नोबेल पारितोषिक प्राप्त करणाऱ्याला एक पदक, डिप्लोमा आणि पुरस्काराची रक्कम तीन गोष्टी बहाल केल्या जातात ही पदके आणि डिप्लोमा स्वीडिश आणि नॉर्वेजियन कलाकारांनी डिझाइन आणि तयार केले आहेत.

नोबेल पारितोषिक आणि भारतीय इतिहास

नोबेल पारितोषिक हा जगभरातील एक प्रतिष्ठित पुरस्कार आहे जो रसायनशास्त्र, भौतिकशास्त्र, शरीरविज्ञान किंवा वैद्यकशास्त्र, साहित्य, अर्थशास्त्र आणि शांतता क्षेत्रातील त्यांच्या अपवादात्मक कामगिरीची ओळख म्हणून दिला जातो. या पुरस्कारांच्या संचांच्या सादरीकरणासाठी स्वीडिश आणि नॉर्वेजियन दोन्ही संस्था जबाबदार आहेत. नोबेल पारितोषिकांसाठी पात्र असलेल्या अभ्यासाच्या क्षेत्रातही भारतीयांनी प्रचंड यश संपादन केले आहे. पहिले नोबेल पारितोषिक 1901 मध्ये देण्यात आले. भारतीयांना मिळालेले पुरस्कार थोडक्यात पुढील प्रमाणे पाहूयात.

1) 1913- रवींद्रनाथ टागोर:

भारतातील सर्वात ख्यातनाम कवी, संगीतकार आणि चित्रकारांपैकी एक, रवींद्रनाथ टागोर यांना 1913 मध्ये "त्यांच्या अत्यंत संवेदनशील, ताजे आणि सुंदर श्लोकासाठी" साहित्य क्षेत्रातील या प्रतिष्ठित वार्डने सन्मानित करण्यात आले.

2) 1930 - सी.व्ही. रमण:

सर चंद्रशेखर वेंकट रमण यांना 1930 मध्ये भौतिकशास्त्राच्या नोबेल पारितोषिकासाठी "प्रकाशाच्या विखुरण्याबद्दल आणि त्यांच्या नावाच्या प्रभावाच्या शोधासाठी" ओळखले गेले. त्याच्या शोधाला "रामन इफेक्ट" असेही संबोधले जाते. 1968 मध्ये भारतीय नोबेल पारितोषिक विजेते - हर गोविंद खुरानामार्शल डब्ल्यू. निरेनबर्ग आणि रॉबर्ट डब्लू. हॉली यांच्यासमवेत 1968 मध्ये हर गोविंद खुराना यांना "जनुकीय संहितेचे स्पष्टीकरण आणि प्रथिने संश्लेषणातील त्याचे कार्य" यासाठी फिजिओलॉजी किंवा मेडिसिनसाठी नोबेल प्रदान करण्यात आले.

3) 1979 - मदर तेरेसा:

1979 मध्ये शांततेच्या श्रेणीत नोबेल पारितोषिक मिळवणाऱ्या मदर तेरेसा या पहिल्या भारतीय महिला होत्या. त्यांचा जन्म मॅसेडोनिया प्रजासत्ताक येथे झाला. वयाच्या 19 व्या वर्षी, ती भारतात स्थायिक झाली तिने आपले उर्वरित आयुष्य येथे रोमन कॅथोलिक नन म्हणून आणि शहरातील झोपडपट्ट्यांमध्ये "गरीबातील गरीब" लोकांची सेवा करण्यासाठी मिशनरी म्हणून व्यतीत केले.

4) 1983 - सुब्रह्मण्यन चंद्रशेखर:

1983 मध्ये सुब्रह्मण्यन चंद्रशेखर यांना "ताऱ्यांची रचना आणि उत्क्रांतीच्या महत्वाच्या भौतिक प्रक्रियेच्या सैद्धांतिक अभ्यासासाठी" भौतिकशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक देण्यात आले.

5) 1998- अमर्त्य सेन :

1998 मध्ये, अमर्त्य सेन यांना "कल्याणकारी अर्थशास्त्रातील योगदानाबद्दल" अर्थशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक देण्यात आले. त्यांचा जन्म माणिकगंज (ब्रिटिश भारत) येथे झाला. सेन यांनी अर्थशास्त्राचा अभ्यास केला आणि अमेरिका आणि युनायटेड किंगडम या दोन्ही देशांतील अनेक नामांकित संस्थांमध्ये हा विषय शिकवला. महान भारतीय नोबेल पारितोषिक विजेत्यांपैकी एक, त्यांचे अर्थशास्त्र आणि सामाजिक न्याय, दुष्काळाचे सिद्धांत आणि कल्याणकारी अर्थशास्त्र यावरील शोधनिबंधांमुळे त्यांना 1998 मध्ये नोबेल मेमोरियल पुरस्कारासह अनेक पुरस्कार मिळाले.

6) 2009- वेंकटरामन रामकृष्णन :

भारतीय वंशाचे अमेरिकन-ब्रिटिश संरचनात्मक जीवशास्त्रज्ञ वेंकटरामन रामकृष्णन यांना 2009 मध्ये थॉमस ए. स्टीट्झ आणि अँडा ई. योनाथ यांच्यासह रसायनशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक देण्यात आले, त्यांना "राइबोसोमची रचना आणि कार्याचा अभ्यास" या विषयातील त्यांच्या कार्यासाठी हा पुरस्कार देण्यात आला आहे. .

7) 2014 -कैलाश सत्यार्थी :

कैलाश सत्यार्थी यांचा जन्म मध्य प्रदेशात झाला होता आणि "मुले आणि तरुण लोकांच्या दडपशाहीविरुद्ध आणि सर्व मुलांच्या शिक्षणाच्या अधिकारासाठी केलेल्या संघर्षासाठी" त्यांना 2014 मध्ये शांततेचे नोबेल पारितोषिक देण्यात आले होते.

8) 2019 - अभिजित बॅनर्जी :

भारतीय-अमेरिकन बॅनर्जी अभिजित बॅनर्जी यांचा जन्म २१ फेब्रुवारी १९६१ रोजी धुळे (भारत) येथे झाला. त्यांची पत्नी एस्थर डुफ्लो आणि हार्वर्ड विद्यापीठाचे मिशेल क्रेमर यांच्यासमवेत त्यांना अर्थशास्त्रातील नोबेल मेमोरियल पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले आहे. ते सध्या एमआयटीमध्ये अर्थशास्त्राचे आंतरराष्ट्रीय प्राध्यापक म्हणून कार्यरत आहेत. नोबेल पारितोषिक देणाऱ्या रॉयल स्वीडिश अकादमी ऑफ सायन्सेसने टिप्पणी केली की, "२०१९ च्या अर्थशास्त्र पारितोषिक विजेत्यांनी असे संशोधन केले आहे जे जागतिक गरिबीशी लढण्याची आमची क्षमता लक्षणीयरीत्या सुधारते".

अर्थशास्त्रनोबेल पुरस्कार प्राप्त भारतीय विजेते अभिजित बॅनर्जी यांचा परिचय :

अभिजित बॅनर्जी यांचा जन्म 1961 मध्ये मुंबईत झाला. 58 वर्षीय अर्थतज्ञ यांनी कलकत्ता विद्यापीठाच्या प्रेसिडेन्सी कॉलेज आणि दिल्लीतील जवाहरलाल नेहरू विद्यापीठातून शिक्षण घेतले आणि त्यानंतर 1988 मध्ये हार्वर्डमधून पीएचडी केली. 2003 मध्ये, बॅनर्जी यांनी त्यांच्या फ्रेंच-अमेरिकन पत्नी डुफ्लोसह अब्दुल लतीफ जमील पॉव्हर्टी अॅक्शन लॅब (जे-पीएल) ची स्थापना केली. त्यांची पत्नी देखील मॅसॅच्युसेट्स इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी (MIT) मध्ये काम करते. 2009 मध्ये एलिनॉर ऑस्ट्रॉम यांना अर्थशास्त्र पारितोषिक मिळाल्यानंतर 46 वर्षीय डुफ्लो ही दुसरी महिला आहे आणि अर्थशास्त्र पुरस्कार मिळवणारी ती सर्वात तरुण आहे. अभिजित बॅनर्जी हे ब्युरो फॉर द रिसर्च इन द इकॉनॉमिक अॅनॅलिसिस ऑफ डेव्हलपमेंटचे माजी अध्यक्ष, एनबीईआरचे रिसर्च असोसिएट, सीईपीआर रिसर्च फेलो, कील इन्स्टिट्यूटचे इंटरनॅशनल रिसर्च फेलो, अमेरिकन अँकॅडमी ऑफ आर्ट्स अँड सायन्सेसचे फेलो आणि इकोनोमेट्रिक सोसायटी, आणि गुगेनहेम फेलो आणि अल्फ्रेड पी स्लोन फेलो आणि इन्फोसिस पारितोषिक विजेते आहेत. ते पुअर इकॉनॉमिक्ससह मोठ्या संख्येने लेख आणि चार पुस्तकांचे लेखक आहेत, ज्यांनी गोल्डमन सॅक्स बिझनेस बुक ऑफ द इयर जिंकला. त्यांच्या शैक्षणिक नियुक्त्यांव्यतिरिक्त, बॅनर्जी हे इकोनोमेट्रिक सोसायटीचे फेलो आहेत, नॅशनल अँकॅडमी ऑफ सायन्सेसचे सदस्य आहेत आणि अमेरिकन अँकॅडमी ऑफ आर्ट्स अँड सायन्सेसचे फेलो आहेत. 1994 मध्ये, त्यांना स्लोन रिसर्च फेलोशिप मिळाली, जे करिअरच्या सुरुवातीच्या संशोधकांना दरवर्षी "त्यांच्या क्षेत्रात क्रांती

घडवण्याची क्षमता" देऊन दिली जाते. रिसर्च पेपर्स इन इकॉनॉमिक्स नुसार बॅनर्जी हे जगातील सर्वात उत्पादक विकास अर्थशास्त्रज्ञांपैकी एक असून एकूण संशोधन उत्पादनानुसार ते जगभरातील पहिल्या 75 संशोधकांमध्ये आहेत.

बॅनर्जी यांनी 2015 नंतरच्या विकास अजेंडावरील प्रतिष्ठित व्यक्तींच्या संयुक्त राष्ट्र महासचिवांच्या उच्च-स्तरीय पॅनेलवर देखील काम केले आहे. रॉयल स्वीडिश अॅकॅडमी ऑफ सायन्सेसने सोमवारी एका प्रसिद्धीपत्रकात म्हटले आहे की, विजेत्यांच्या संशोधनाच्या निष्कर्षांनी अभ्यासात गरीबीशी लढा देण्याची अकादमीची क्षमता नाटकीयरित्या सुधारली आहे. त्यांच्या एका अभ्यासाचा परिणाम म्हणून, 5 दशलक्षाहून अधिक भारतीय मुलांना शाळांमध्ये उपचारात्मक शिकवण्याच्या कार्यक्रमांचा फायदा झाला आहे. स्वीडिश अकादमी ऑफ सायन्सेसने पुढे सांगितले की, तीन अर्थशास्त्रज्ञांनी इतर मुद्द्यांवर आणि भारतासह इतर देशांमध्ये समान अभ्यास केला. त्यांच्या प्रायोगिक संशोधन पद्धती आता विकासाच्या अर्थशास्त्रावर पूर्णपणे वर्चस्व गाजवतात. बॅनर्जी आणि डुफ्लो यांच्या दारिद्र्यावरील कार्याने त्यांच्या 2011 मधील गरीब या पुस्तकाच्या प्रकाशनाने प्रथम जागतिक लक्ष वेधले.

अभिजित बॅनर्जी यांचे भारतातील संशोधन आणि काम:

अभिजित बॅनर्जी आणि त्यांचे सहकारी लोकांचे जीवन सुधारण्यासाठी कृतींची परिणामकारकता (जसे की सरकारी कार्यक्रम) मोजण्याचा प्रयत्न करतात. यासाठी, ते यादृच्छिक नियंत्रित चाचण्या वापरतात. वैद्यकीय संशोधनातील क्लिनिकल चाचण्यांप्रमाणेच ते वापरतात. उदाहरणार्थ, भारतात पोलिओ लसीकरण मोफत उपलब्ध असले तरी, अनेक माता आपल्या मुलांना लसीकरण मोहिमेसाठी घेऊन येत नाहीत. बॅनर्जी आणि एमआयटीच्या प्रा. एस्थर डुफ्लो यांनी राजस्थानमध्ये एक प्रयोग करून पाहिला, जिथे त्यांनी आपल्या मुलांना लसीकरण करणाऱ्या मातांना डाळीची पिशवी दिली. लवकरच, प्रदेशात लसीकरणाचे प्रमाण वाढले. दुसऱ्या प्रयोगात, त्यांना असे आढळले की ज्या शाळांमध्ये विशेष गरजा असलेल्या विद्यार्थ्यांना मदत करण्यासाठी अध्यापन सहाय्यक प्रदान करण्यात आले होते त्या शाळांमध्ये शिक्षणाचे परिणाम सुधारले आहेत.

भारतीय-अमेरिकन अर्थशास्त्रज्ञ अभिजित बॅनर्जी, ज्यांनी त्यांची पत्नी एस्थर डुफ्लो आणि दुसरे अर्थशास्त्रज्ञ मायकेल क्रेमर यांच्यासमवेत संयुक्तपणे 2019 चे अर्थशास्त्राचे नोबेल पारितोषिक जिंकले आहे ते सध्या यूएस स्थित मॅसॅच्युसेट्स इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी (MIT) येथे फोर्ड फाउंडेशनचे अर्थशास्त्राचे आंतरराष्ट्रीय प्राध्यापक आहेत. या तिघांना "जागतिक दारिद्र्य निर्मूलनासाठी त्यांच्या प्रायोगिक दृष्टिकोनासाठी" 2019 चे Sveriges Riksbank पारितोषिक देण्यात आले.

डॉ. अभिजित बॅनर्जी यांना नोबेल पुरस्कार देताना निवड समितीने दिलेली प्रतिक्रिया:

"बॅनर्जी, डुफ्लो आणि त्यांच्या सह-लेखकांनी असा निष्कर्ष काढला की शाळेतील अतिरिक्त दिवसांपासून विद्यार्थी काहीही शिकत नाहीत. केनियातील शाळांमध्ये अनेक आवश्यक इनपुट नसतानाही, पाठ्यपुस्तकांवर खर्च केल्यानेही शिक्षणाला चालना मिळत नाही. शिवाय, भारतीय संदर्भात बॅनर्जी आणि डुफ्लोचा अभ्यास करण्याच्या हेतूने, अनेक मुले थोडे शिकत असल्याचे दिसून आले. वडोदरा शहरातील फील्ड चाचण्यांच्या निकालांमध्ये पाच तृतीय-वर्गातील एकापेक्षा कमी विद्यार्थी प्रथम श्रेणीच्या अभ्यासक्रमातील गणित चाचणी प्रश्नांची अचूक उत्तरे देऊ शकले." अशा निष्कर्षांच्या प्रतिसादात, बॅनर्जी, डुफ्लो आणि सह-लेखकांनी असा युक्तिवाद केला की शाळेची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी अधिक मुलांना शाळेत आणण्याच्या प्रयत्नांना सुधारणांनी पूरक असणे आवश्यक आहे." नोबेल पारितोषिक त्यांच्या निवडलेल्या क्षेत्रासाठी - विकास अर्थशास्त्र आणि यादृच्छिक नियंत्रित चाचण्यांच्या वापरासाठी एक प्रमुख मान्यता होती.

डॉ. अभिजित बॅनर्जी यांना मिळालेले सर्वोच्च पुरस्कार :

अभिजित बॅनर्जी यांना 2019 मध्ये त्यांचे दोन सह-संशोधक एस्थर डफ्लो आणि मायकेल क्रेमर यांच्यासमवेत "जागतिक दारिद्र्य निर्मूलनासाठी त्यांच्या प्रायोगिकदृष्टिकोनासाठी" अर्थशास्त्रातील नोबेल मेमोरियल पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. तसेच जानेवारी 2020 मध्ये कलकत्ता विद्यापीठाने त्यांना डॉक्टर ऑफ लेटर्स (ऑनॉरिस कॉसा) ही पदवी प्रदान केली. आणि सप्टेंबर २०२२ रोजी अभिजित बॅनर्जी आणि एस्थर डफ्लो यांना अमेरिकन अँकॅडमी ऑफ अचिव्हमेंटचा गोल्डन प्लेट पुरस्कार मिळाला.

डॉ.अभिजितबॅनर्जी यांची ग्रंथ संपदा :

- अधिओन, फिलिप ; बॅनर्जी, अभिजित (2005). अस्थिरता आणि वाढ . ऑक्सफर्ड : ऑक्सफर्ड युनिव्हर्सिटी प्रेस . ISBN 9780199248612 .
- बॅनर्जी, अभिजित विनायक; बेनाबू, रोलँड ; मुखर्जी, दिलीप , एड्स . (2006) . गरीबी समजून घेणे . ऑक्सफर्ड; न्यूयॉर्क : ऑक्सफर्ड युनिव्हर्सिटी प्रेस . ISBN 9780195305203 .
- बॅनर्जी, अभिजित विनायक (2005) . मदत कार्य करणे . केंब्रिज : एमआयटी प्रेस . ISBN 9780262026154 .
- बॅनर्जी, अभिजित व्ही.; Duflo, Esther (2011) . गरीब अर्थशास्त्र : जागतिक गरीबीशी लढण्याच्या मार्गाचा मूलगामी पुनर्विचार . न्यूयॉर्क : पब्लिक अफेयर्स . ISBN 9781610390408 .
- बॅनर्जी, अभिजित विनायक; डफ्लो, एस्थर, एड्स . (2017) . फील्ड प्रयोगांचे हँडबुक, खंड 1 . नॉर्थ-हॉलंड प्रकाशन कंपनी . ISBN 9780444633248 .
- बॅनर्जी, अभिजित विनायक; डफ्लो, एस्थर, एड्स . (2017) . फील्ड प्रयोगांचे हँडबुक, खंड 2 . नॉर्थ-हॉलंड प्रकाशन कंपनी . ISBN 9780444640116 .
- बॅनर्जी, अभिजित विनायक (2019) . गरीबी मोजमापांचा एक छोटा इतिहास . जुगरनॉट पुस्तके
- बॅनर्जी, अभिजित व्ही.; डफ्लो, एस्थर (२०१९) . कठीण काळासाठी चांगले अर्थशास्त्र . सार्वजनिक व्यवहार

सारांश :

समाजशास्त्रातील अर्थशास्त्र या केवळ एकमेव शाखेस जगातील सर्वाधिक महत्वाचा मानला जाणारा नोबेल पुरस्कार दिला जातो यावरूनच या विषयाचे महत्त्व आपल्या लक्षात येते. अर्थशास्त्रामध्ये केलेल्या विविध संशोधनामुळे बँकिंग क्षेत्र, वित्तीय सेवा, विविध सिद्धांत यांच्या संशोधनामुळे अर्थव्यवस्थेस आणि देशाच्या आर्थिक स्थितीत मोठ्या प्रमाणावर बळकटी मिळण्याचे काम होते. एकूणच देशाच्या सर्वांगीण विकासाच्या दृष्टीने अर्थशास्त्रातील संशोधन हे महत्वाचे मानले जाते. यामध्ये आतापर्यंत दोन भारतीयांना हा पुरस्कार प्राप्त झालेला आहे. आणि यांनी केलेले संशोधन हे समाज उपयोगी आहे. यामुळे आणखीन इतर अर्थशास्त्रज्ञांनाही अशा प्रकारचे काम करण्याची प्रेरणा या पुरस्काराच्या माध्यमातून मिळेल.

संदर्भ ग्रंथ :

- 1) बॅनर्जी, अभिजित व्ही.; Duflo, Esther (2011) . गरीब अर्थशास्त्र : जागतिक गरीबीशी लढण्याच्या मार्गाचा मूलगामी पुनर्विचार . न्यूयॉर्क : पब्लिक अफेयर्स . ISBN 9781610390408
- 2) बॅनर्जी, अभिजित व्ही.; डफ्लो, एस्थर (२०१९) . कठीण काळासाठी चांगले अर्थशास्त्र . सार्वजनिक व्यवहार
- 3) https://mr.wikipedia.org/wiki/अर्थशास्त्रातील_नोबेल_पारितोषिक
- 4) https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Nobel_Memorial_Prize_laureates_in_Economic_Sciences
- 5) <https://www.nobelprize.org/prizes/lists/all-prizes-in-economic-sciences/>